

ZRABOWANE WYKORZENIONE

SCENARIUSZE LEKCJI

UPROOTED

(H)STORIES OF STOLEN CHILDREN
DURING WORLD WAR II

Publikacja powstała w ramach projektu „Uprooted – (Hi)Stories of Stolen Children during World War II”.

UPROOTED

(HI)STORIES OF STOLEN CHILDREN
DURING WORLD WAR II

Projekt jest finansowany przez Fundację Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość (EVZ) oraz Federalne Ministerstwo Finansów (BMF).

Niniejsza publikacja nie wyraża opinii Fundacji Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość (EVZ) ani Federalnego Ministerstwa Finansów (BMF). Autorzy ponoszą odpowiedzialność za wszelkie zawarte w niej stwierdzenia.

AUTOR SCENARIUSZY
Tomasz Skonieczny

KONSULTACJA MERYTORYCZNA
Agnieszka Subik-Skonieczna

KOREKTA JĘZYKOWA
Joanna Rosik

OPRACOWANIE TYPOGRAFICZNE
Adam Kolenda

NA OKŁADCE
Zdjęcie dziewcząt ze Związku Dziewcząt Niemieckich z grupą dzieci. Pochodzi z zasobu Narodowego Archiwum Cyfrowego.

© by Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego, 2022

Niniejsze materiały edukacyjne mogą być pobierane i drukowane w niezmienionej formie (z podaniem źródła) wyłącznie w celach edukacyjnych i niekomercyjnych.

SCENARIUSZ I

ZRABOWANE. WYKORZENIONE

„DOBRA KREW”. ZAŁOŻENIA NAZISTOWSKIEJ TEORII RASOWEJ I SPOSOBY POZYSKIWANIA „RASOWO ODPOWIEDNICH” DZIECI

ETAP EDUKACYJNY

szkoła ponadpodstawowa

CZAS TRWANIA

godzina lekcyjna

SŁOWA KLUCZOWE, NAJWAŻNIEJSZE POJĘCIA, PROBLEMY

nazizm, nazistowska polityka rasowa, rasa aryjska, germanizacja, Volkslista, niemiecka polityka okupacyjna na ziemiach polskich, kradzież dzieci

ZAKRES TEMATYCZNY

polityka demograficzna i rasowa nazistowskich Niemiec, elementy niemieckiej polityki okupacyjnej na ziemiach polskich

CELE

po zakończeniu lekcji uczeń potrafi:

- ▶ przedstawić główne założenia polityki rasowej nazistowskich Niemiec,
- ▶ omówić proces „pozyskiwania” dzieci spełniających nazistowskie kryteria „dobrej krwi”,
- ▶ wskazać główne cele „kradzieży” i germanizacji dzieci z Polski.

METODY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE, MATERIAŁY

teksty źródłowe

FORMY PRACY

praca pod kierunkiem, dyskusja, elementy wykładu, praca w grupach, analiza tekstu

WPROWADZENIE

1. Jako wprowadzenie do lekcji nauczyciel wygłasza krótki wykład na temat założeń nazistowskiej teorii rasowej – sformułowanej przede wszystkim przez Adolfa Hitlera w „Mein Kampf”.
2. Nauczyciel kontynuuje wykład, przybliżając przyczyny, dla których powołano *Lebensborn*, oraz charakteryzując działalność tej instytucji do roku 1939.

Pomocne w przygotowaniu tego wykładu będą publikacje:

- ▶ A. Malinowska, „Dobra krew”. *Lebensborn i kradzież „rasowo wartościowych” dzieci*, [w:] *Zrabowane. Wykorzenione. Losy dzieci odebranych rodzinom przez niemieckie władze okupacyjne podczas II wojny światowej*, red. T. Skonieczny, Krzyżowa 2022, s. 6–7. Publikacja w wersji elektronicznej dostępna na stronie www.krzyzowa.pl
- ▶ *Ofiary nazistów: nazistowska ideologia rasowa*, [w:] *Encyklopedia Holocaustu* – <https://bit.ly/3qGXemn> [dostęp: 27.03.2022].

WYKŁAD

3. Nauczyciel w formie krótkiego wykładu omawia politykę rasową nazistów na okupowanych terenach Polski, po przegranej wojnie obronnej 1939 roku.
4. Kontynuując wykład, nauczyciel przedstawia cele, jakim miało służyć stworzenie niemieckiej listy narodowościowej (*Volkslisty*) wraz z czterema kategoriami, jak również wskazuje na politykę władz nazistowskich wobec grup, które uznawano za „spolonizowane”, jak np. Górnolązacy, Kaszubi czy Mazurzy.

PRACA Z TEKSTEM ŹRÓDŁOWYM / PRACA W GRUPACH

5. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy 2–4-osobowe i rozdaje im tekst źródłowy (załącznik nr 1). Po zapoznaniu się z materiałami źródłowymi uczniowie odpowiadają na pytania:
 - ▶ jakie kryteria miały spełniać osoby „nadające się do zniemczenia” i w jaki sposób miano z nimi postępować?
 - ▶ w jaki sposób administracja niemiecka powinna postępować z osobami prezentującymi „dobrą krew”?
 Nauczyciel podsumowuje odpowiedzi uczniów.

PRACA Z MATERIAŁEM POMOCNICZYM / PRACA W GRUPACH

6. Nauczyciel rozdaje uczniom materiały pomocnicze (załącznik nr 2). Po zapoznaniu się z materiałami pomocniczymi uczniowie, na forum klasy, odpowiadają na pytania:
 - ▶ w jaki sposób okupacyjne władze niemieckie wyszukiwały dzieci, które mogły zostać poddane germanizacji?
 - ▶ w jaki sposób przebiegał przykładowy proces germanizacji „zrabowanych” dzieci?
7. Podsumowując wypowiedzi uczniów, nauczyciel może zadać im pytanie: co działo się z dziećmi, które nie przeszły selekcji rasowej i/lub testów psychicznych?

PODSUMOWANIE

8. Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące, które mają sprawdzić zrozumienie materiału przez uczniów:

- ▶ dlaczego naziści szukali dzieci o „dobrej krwi”?
- ▶ czy uczniowie są zdania, że dzieci odebrane rodzicom i zmuszone do wyrzeczenia się swojego języka, imienia, rodziny mogły stać się pełnoprawnymi Niemcami?

Nauczyciel podsumowuje wypowiedzi uczniów a następnie, w formie miniwykładu, przedstawia skalę zjawiska „kradzieży” dzieci z Polski oraz ile z nich wróciło po wojnie do kraju.

Pomocny w przygotowaniu tego wykładu będzie tekst Anny Malinowskiej, „Dobra krew”..., s. 14–15.

ZADANIE DOMOWE (DO DECYZJI NAUCZYCIELA)

9. Nauczyciel rozdaje uczniom materiały dodatkowe, opisujące powojenne losy „zrabowanych” dzieci (załącznik nr 3). Zadaniem uczniów jest przygotowanie pisemnej odpowiedzi na pytania:

- ▶ w jaki sposób dzieci wywiezione do Niemiec mogły wrócić do Polski? W jaki sposób zgłaszały swoją chęć powrotu do kraju?
- ▶ co działo się z młodszymi dziećmi, które znajdowały się w niemieckich rodzinach adopcyjnych?
- ▶ według jakiego klucza fałszowano dane osobowe „zrabowanych” dzieci?
- ▶ kto prowadził poszukiwania „zrabowanych” dzieci z Polski?

Wskazówka: powyższe zadanie będzie elementem drugiego scenariusza. Można je zrealizować po przeprowadzeniu niniejszego scenariusza, jako zadanie domowe, albo przeprowadzić je podczas realizacji kolejnej lekcji na temat „zrabowanych” dzieci.

ZAŁĄCZNIK NR 1

1.

Znaczna część rasowo wartościowych, ale z narodowych względów niezdatnych do zniemczenia warstw polskiego narodu będzie musiała zostać wysiedlona na pozostały polski teren. Jednak należy próbować wyłączyć z przesiedlenia rasowo wartościowe dzieci i wychować je w starej Rzeszy w odpowiednich zakładach wychowawczych. (...) Wchodzące w rachubę dzieci nie mogą liczyć więcej jak osiem do dziesięciu lat, ponieważ z reguły tylko do tego wieku możliwe jest prawdziwe przemarodowienie, tzw. ostateczne zniemczenie. Warunkiem jest całkowite zaprzestanie utrzymywania jakichkolwiek stosunków z ich polskimi krewnymi. Dzieci otrzymają niemieckie nazwiska, które także w źródłostowie muszą być jednoznacznie germańskie. Ich rodowód będzie prowadzony przez specjalną placówkę. Wszystkie rasowo wartościowe dzieci, których rodzice polegli na wojnie lub zmarli później, będą od razu przejęte przez niemieckie domy sierot. Z tego względu należy wydać zakaz adoptowania takich dzieci przez Polaków.

Fragment raportu pt. „Sprawa traktowania ludności byłych polskich obszarów z rasowo-politycznego punktu widzenia”, przygotowanego przez Urząd ds. Rasowo-Politycznych Narodowosocjalistycznej Niemieckiej Partii Pracy (*Rassenpolitisches Amt der NSDAP*).

2.

Wszelką dobrą krew – to jest pierwszym założeniem, o którym musicie pamiętać – gdziekolwiek ją na wschodzie napotkacie, możecie albo zdobyć, albo zabić. (...) Gdziekolwiek napotkacie dobrą krew, macie ją zdobyć dla Niemiec albo postarać się o to, by przestała istnieć. W żadnym wypadku nie może ona znajdować się po stronie naszych wrogów.

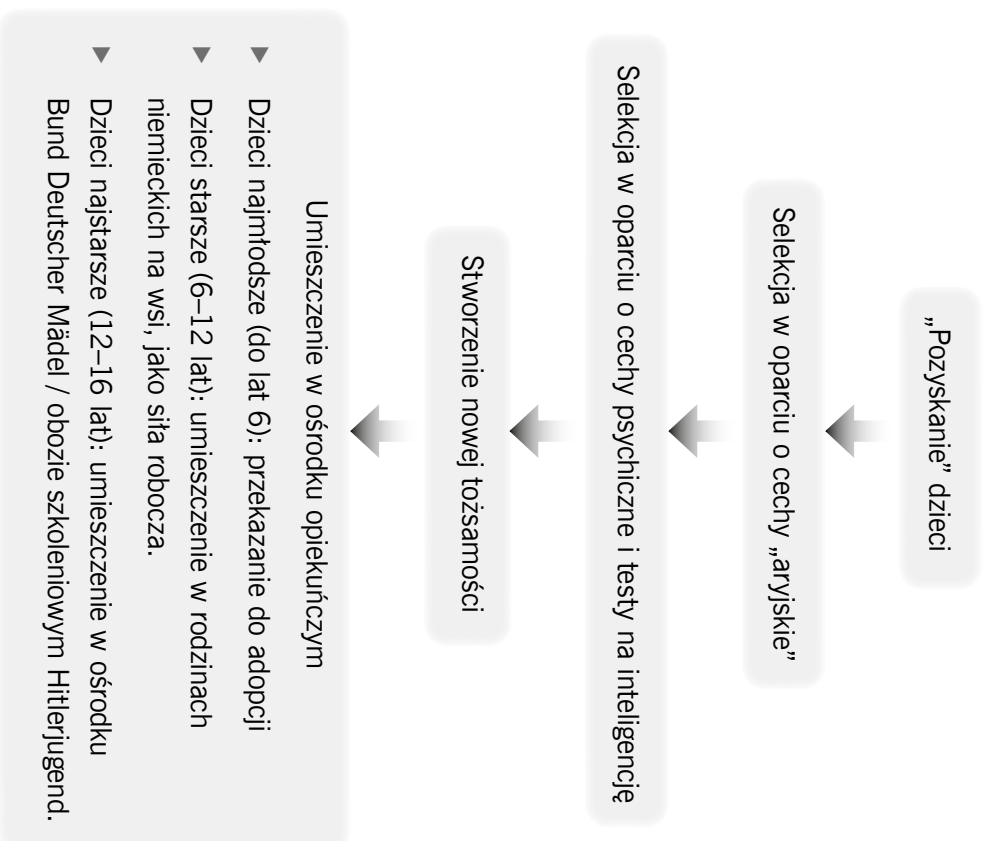
Fragment przemówienia Heinricha Himmlera do wyższych oficerów SS z 16 września 1942 r. Cyt. za: A. Malinowska, *Brunatna kotysanka. Historie uprowadzonych dzieci*, Warszawa 2017, s. 14.

3.

Jest jasne, że w tej mieszaninie narodów pojawiać się będą zawsze pewne typy bardzo dobre pod względem rasowym. W tym wypadku – sędzę – naszym zadaniem jest zabrać ich dzieci do nas – oderwać od środowiska, choćbyśmy mieli dzieci te zabrać albo ukraść. Albo zdobędziemy dobrą krew, którą możemy spożytkować u siebie i wprzęgnąć w nasze szeregi, albo – moi panowie – możecie to nazwać okrucieństwem, ale natura jest okrutna – zniszczymy tę krew. Nie możemy usprawiedliwić przed naszymi synami i potomkami pozostawienia tej krwi po drugiej stronie.

Fragment przemówienia Heinricha Himmlera do oficerów SS z 1943 r. Cyt. za: A. Malinowska, *Brunatna kotysanka. Historie uprowadzonych dzieci*, Warszawa 2017, s. 14.

PRZYKŁADOWY PRZEBIEG PROCESU GERMANIZACJI „ZRABOWANYCH” DZIECI

GDZIE SZUKANO DZIECI POSIADAJĄCYCH ODPOWIEDNIE CECHY RASOWE?

- ▶ dzieci rodziców opierających się germanizowaniu (np. osoby pochodzenia niemieckiego, które nie podpisały Volkslisty)
- ▶ dzieci małżeństw mieszanych (jeden z rodziców pochodzenia niemieckiego)
- ▶ dzieci z rozwiedzionych małżeństw mieszanych (dziecko zawsze oddawano niemieckiemu rodzicowi)
- ▶ dzieci przebywające w zakładach opiekuńczych
- ▶ dzieci przebywające w rodzinach zastępczych
- ▶ dzieci pozostające pod opieką polskich opiekunów
- ▶ dzieci rodziców deportowanych, pomordowanych lub wysiedlonych
- ▶ dzieci w obozach (koncentracyjnych, „dla młodocianych przestępców”, dla wysiedlonych etc.)
- ▶ dzieci urodzone w Niemczech przez robotnice przymusowe
- ▶ dzieci deportowane do Niemiec na roboty
- ▶ dzieci zabrane na podstawie zarządzeń specjalnych (np. w czasie akcji wysiedleńczej na Zamajszczyźnie)

ZAŁĄCZNIK NR 2

ZAŁĄCZNIK NR 3

1.

Urodziłam się w Łodzi. W 1942 roku, gdy miałam dwanaście lat, zabrano mnie z domu do niemieckiego biura, gdzie badał mnie dr Grohmann. Oglądał oczy, uszy, włosy. Przed zabraniem nie chorowałam. Po ośmiu dniach pobytu w zakładzie przewieziono mnie do Bruczkowa. Tu uczono mnie czytać, pisać i mówić po niemiecku. Nie wolno było mówić po polsku. (...) Z Bruczkowa przewieziono nas do Heimschule w Achern-Baden. Tu przebywaliśmy około roku. Musieliśmy należeć do BDM (Bund Deutscher Mädel – Związek Niemieckich Dziewcząt), nosić mundury i pozdrawiać się „heil Hitler”. Zakazano nam mówić po polsku i nauczyciele bili nas, gdy tylko się dowiedzieli, że rozmawiamy w tym języku. Mówiono nam, że jesteśmy Niemcami i że mamy zapomnieć, że Polska istniała. Z Achern-Baden zabrano nas do jakiegoś obozu w Salzburgu. Tam przebywaliśmy około dwóch miesięcy, tam też otrzymaliśmy nowe nazwiska. Mnie nazwano Barbara Micker i umieszczono w niemieckiej rodzinie. Mówiono mi, żeby nazywać ich ojcem i matką. Nie mogłam tak jednak mówić. Starłam się kontaktować z rodziną w Polsce, co jednak nie było dozwolone. Gdy przyszły wojska amerykańskie, zaraz zgłosiłam się i powiedziałam, że jestem polskim dzieckiem i chcę natychmiast wracać do domu.

Zeznania Basi Mikołajczyk, 1947 r. Cyt. za: A. Malinowska, *Brunatna kotłysanka. Historie uprowadzonych dzieci*, Warszawa 2017, s. 109.

2.

Natychmiast po otrzymaniu listu Pani, którego treścią zostałam głęboko przejęty, przystąpiłam do badań dokumentów i materiałów spisowo-poszukiwawczych. Wynik badań okazał się niezwykle pomyślny, gdyż obie córki Pani figurują na liście dzieci z Gaukinderheim w Kaliszu (okręgowego domu dziecka w Kaliszu) pod polskim nazwiskiem, zaś na liście z Lebensbornu już pod nazwiskiem niemieckim. (...) W sprawie Alodii dałam placówce PCK w Berlinie polecenie natychmiastowej rewindykacji dziecka, względnie przeprowadzenia dalszych dochodzeń, o ile by ono w obecnej chwili nie przebywało w Standal. W sprawie Darii zwróciłam się pisemnie do Poselstwa Polskiego w Wiedniu, celem repatriacji jej.

Z listu Romana Hrabara, Pełnomocnika Rządu Polskiego ds. Rewindykacji Dzieci Polskich do Haliny Witaszek w sprawie jej córek, Alodii i Darii, 1947 r. Cyt. za: A. Malinowska, *Brunatna kotłysanka. Historie uprowadzonych dzieci*, Warszawa 2017, s. 61.

3.

Urzędnik *Service des Personnes Déplacées* w Koblencji udał się 5.5.1950 roku do szkoły, do której uczęszcza Alfred Hartmann. Nie udało się rozpoznać w tym dziecku poszukiwanego przez rodzinę Twardeckiego, a to ze względu na zły stan techniczny fotografii przekazanej przez Polski Czerwony Krzyż. Ponadto zdjęcie jest z 1944 roku, dziecko od tego czasu zmieniło się. Pan Levens z Ministerstwa Zdrowia i dyrektor szkoły zgodnie stwierdzili brak podobieństwa między Alfredem Hartmannem a Alojzym Twardeckim.

List szefa *Service des Personnes Déplacées* do delegata Polskiego Czerwonego Krzyża. Cyt. za A. Malinowska, *Brunatna kołysanka. Historie uprowadzonych dzieci*, Warszawa 2017, s. 156.

4.

Dokument *Lebensbornu* wskazał, że dziecko Irene Evert, urodzone 25 grudnia 1935 roku, umieszczone zostało w rodzinie Friedrichshorn w Flensburgu. Nasz kwestionariusz zawiera podobne informacje. Ponieważ wiadomo, że niemal wszystkie dzieci *Lebensbornu* mają zmienione nazwiska, przeszukałem kwestionariusze i znalazłem w dalszej kolejności kwestionariusz dziecka Eugenii Ewertowskiej, urodzonej 25 grudnia 1935 roku z następującymi informacjami: w roku 1943 deportowana do Kalisza, następnie w roku 1944 do Austrii. Evert Irena i Ewartowska Eugenia urodzone są pod tą samą datą. Pierwsze pięć liter nazwiska są identyczne. Obie pochodzą z Polski i umieszczone zostały w Austrii. Z Austrii Eugenię przewieziono do Niemiec i umieszczono w rodzinie niemieckiej, która żyje obecnie w strefie brytyjskiej i czyni wszystko, by dziecka nie oddać.

Z notatek Romana Hrabara, Pełnomocnika Rządu Polskiego ds. Rewindykacji Dzieci Polskich. Cyt. za: A. Malinowska, *Brunatna kołysanka. Historie uprowadzonych dzieci*, Warszawa 2017, s. 167.

SCENARIUSZ II

ZRABOWANE. WYKORZENIONE

ODZYSKANE, NIEŚWIADOME, WYKORZENIONE. POWOJENNE LOSY „ZRABOWANYCH” DZIECI

ETAP EDUKACYJNY

szkoła ponadpodstawowa

CZAS TRWANIA

godzina lekcyjna

SŁOWA KLUCZOWE, NAJWAŻNIEJSZE POJĘCIA, PROBLEMY

nazizm, rasa aryjska, nazistowska polityka rasowa, germanizacja, niemiecka polityka okupacyjna na ziemiach polskich, kradzież dzieci, restytucja dzieci, przesiedlenia i przymusowa migracja, zbrodnie wojenne, ludobójstwo

ZAKRES TEMATYCZNY

polityka demograficzna i rasowa nazistowskich Niemiec, działania władz polskich na rzecz restytucji „zrabowanych” dzieci

CELE

po zakończeniu lekcji uczeń potrafi:

- ▶ wskazać główne założenia polityk rasowej nazistowskich Niemiec,
- ▶ omówić proces restytucji dzieci „zrabowanych” z Polski,
- ▶ przedstawić współczesną ocenę prawną procedury „kradzieży” dzieci.

METODY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE, MATERIAŁY

teksty źródłowe, materiał filmowy

FORMY PRACY

praca pod kierunkiem, dyskusja, elementy wykładu, praca w grupach, analiza tekstu

WPROWADZENIE

1. Jako wprowadzenie do lekcji nauczyciel wygłasza krótki wykład na temat założeń nazistowskiej teorii rasowej oraz sposobów prowadzenia przez niemieckie władze okupacyjne polityki pozyskiwania „rasowo odpowiednich” dzieci.

Wskazówka: jeżeli lekcja stanowi kontynuację poprzedniego scenariusza, można pominąć tę część i od razu przejść do punktu 2.

2. Kontynuując wykład, nauczyciel przedstawia sytuację panującą w Polsce oraz Niemczech tuż po zakończeniu wojny. W przypadku Polski zwraca szczególną uwagę na sytuację ludności cywilnej, powroty pracowników przymusowych oraz jeńców wojennych, a w przypadku Niemiec na inicjatywy władz okupacyjnych, które obliczone były na pomoc osobom przymusowo przesiedlonym, robotnikom przymusowym i jeńcom obozów koncentracyjnych.

Nauczyciel powinien omówić, kim byli dipisi (DP, *displaced persons*) oraz na czy polegały zadania UNRRA (*United Nations Relief and Rehabilitation Administration* – Administracja Narodów Zjednoczonych do spraw Pomocy i Odbudowy).

PRACA Z MATERIAŁEM ŹRÓDŁOWYM / BURZA MÓZGÓW

Wskazówka: jeżeli lekcja stanowi kontynuację poprzedniego scenariusza, tę część należy realizować jako sprawdzenie zadania domowego (pkt. 9 tamtego scenariusza).

3. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy 2–4-osobowe i rozdaje im teksty źródłowe (załącznik nr 1). Zadaniem uczniów jest zapoznanie się z materiałami, a następnie, na forum klasy, w formie burzy mózgów, odpowiedzenie na pytania:
 - ▶ w jaki sposób dzieci wywiezione do Niemiec mogły wrócić do Polski? W jaki sposób zgłaszały swoją chęć powrotu do kraju?
 - ▶ co działo się z młodszymi dziećmi, które znajdowały się w niemieckich rodzinach adopcyjnych?
 - ▶ według jakiego klucza fałszowano dane osobowe „zrabowanych” dzieci?
 - ▶ kto prowadził poszukiwania „zrabowanych” dzieci z Polski?

Nauczyciel podsumowuje wypowiedzi uczniów.

PRACA Z TEKSTEM ŹRÓDŁOWYM / BURZA MÓZGÓW

4. Nauczyciel kontynuuje wykład, zwracając uwagę na kwestię 200 tys. dzieci, które zostały odebrane rodzicom przez okupacyjne władze niemieckie.

Następnie przedstawia uczniom film dokumentalny – odcinek Polskiej Kroniki Filmowej nr 28/46, zatytułowany „Dzieci odnajdują rodziców” (<http://repozytorium.fn.org.pl/?q=pl/node/4448>, dostęp: 27.03.2022).

5. Następnie nauczyciel przedstawia uczniom tekst źródłowy (załącznik nr 2) i stawia przed nimi pytanie, zapraszając do dyskusji:

- ▶ jak, w oparciu o obejrzany film oraz przeczytany tekst źródłowy, należy ocenić proceder „kradzieży” dzieci? Czy zawsze jest to zbrodnia ludobójstwa – tak jak definiuje to Konwencja ONZ z 1948 roku – czy może, szczególnie w przypadku małych dzieci, które nie pamiętają swoich rodziców, jak i dzieci, które trafiły do kochających rodzin adopcyjnych, należy ocenić to zjawisko bardziej łagodnie?

Nauczyciel podsumowuje wypowiedzi uczniów.

PODSUMOWANIE

6. Jako podsumowanie nauczyciel w formie miniwykładu przedstawia uczniom status prawny, który mają „zrabowane” dzieci w Niemczech.

Sugestia: interpretację przyjmowaną przez niemieckie sądy można wykorzystać jako głos w dyskusji, o której mowa w pkt. 5 scenariusza.

Pomocny w przygotowaniu tego wykładu jest artykuł *Dzieci porwane przez III Rzeszę bez prawa do odszkodowań. „Wielka niesprawiedliwość”*, przygotowany w ramach śledztwa prowadzonego przez dziennikarzy Deutsche Welle i Interii – <https://bit.ly/3L4RFpB> [dostęp: 27.03.2022].

WYKŁAD (OPCJONALNY)

7. Nauczyciel przedstawia sylwetkę Romana Hrabara i jego pracę jako Pełnomocnika Rządu Polskiego ds. Rewindykacji Dzieci Polskich, który w latach 1947–50 zajmował się sprowadzaniem do kraju dzieci „zrabowanych” przez nazistów.

Pomocny w przygotowaniu tego wykładu będzie tekst K. Kaczorowskiej, *W większości nieodzyskane. Powojenne losy polskich „zrabowanych” dzieci*, [w:] *Zrabowane. Wykorzenione. Losy dzieci odebranych rodzinom przez niemieckie władze okupacyjne podczas II wojny światowej*, red. T. Skonieczny, Krzyżowa 2022, s. 16–20. Publikacja w wersji elektronicznej, dostępna na stronie www.krzyzowa.pl.

ZAŁĄCZNIK NR 1

1.

Urodziłam się w Łodzi. W 1942 roku, gdy miałam dwanaście lat, zabrano mnie z domu do niemieckiego biura, gdzie badał mnie dr Grohmann. Oglądał oczy, uszy, włosy. Przed zabraniem nie chorowałam. Po ośmiu dniach pobytu w zakładzie przewieziono mnie do Bruczkowa. Tu uczono mnie czytać, pisać i mówić po niemiecku. Nie wolno było mówić po polsku. (...) Z Bruczkowa przewieziono nas do Heimschule w Achern-Baden. Tu przebywaliśmy około roku. Musieliśmy należeć do BDM (Bund Deutscher Mädel – Związek Niemieckich Dziewcząt), nosić mundury i pozdrawiać się „heil Hitler”. Zakazano nam mówić po polsku i nauczyciele bili nas, gdy tylko się dowiedzieli, że rozmawiamy w tym języku. Mówiono nam, że jesteśmy Niemcami i że mamy zapomnieć, że Polska istniała. Z Achern-Baden zabrano nas do jakiegoś obozu w Salzburgu. Tam przebywaliśmy około dwóch miesięcy, tam też otrzymaliśmy nowe nazwiska. Mnie nazwano Barbara Micker i umieszczono w niemieckiej rodzinie. Mówiono mi, żeby nazywać ich ojcem i matką. Nie mogłam tak jednak mówić. Starłam się kontaktować z rodziną w Polsce, co jednak nie było dozwolone. Gdy przyszły wojska amerykańskie, zaraz zgłosiłam się i powiedziałam, że jestem polskim dzieckiem i chcę natychmiast wracać do domu.

Zeznania Basi Mikołajczyk, 1947 r. Cyt. za: A. Malinowska, *Brunatna kotysanka. Historie uprowadzonych dzieci*, Warszawa 2017, s. 109.

2.

Natychmiast po otrzymaniu listu Pani, którego treścią zostałam głęboko przejęty, przystąpiłam do badań dokumentów i materiałów spisowo-poszukiwawczych. Wynik badań okazał się niezwykle pomyślny, gdyż obie córki Pani figurują na liście dzieci z Gaukinderheim w Kaliszu (okręgowego domu dziecka w Kaliszu) pod polskim nazwiskiem, zaś na liście z Lebensbornu już pod nazwiskiem niemieckim. (...) W sprawie Alodii dałam placówce PCK w Berlinie polecenie natychmiastowej rewindykacji dziecka, względnie przeprowadzenia dalszych dochodzeń, o ile by ono w obecnej chwili nie przebywało w Standal. W sprawie Darii zwróciłam się pisemnie do Poselstwa Polskiego w Wiedniu, celem repatriacji jej.

Z listu Romana Hrabara, Pełnomocnika Rządu Polskiego ds. Rewindykacji Dzieci Polskich do Haliny Witaszek w sprawie jej córek, Alodii i Darii, 1947 r. Cyt. za: A. Malinowska, *Brunatna kotysanka. Historie uprowadzonych dzieci*, Warszawa 2017, s. 61.

3.

Urządник *Service des Personnes Déplacées* w Koblencji udał się 5.5.1950 roku do szkoły, do której uczęszcza Alfred Hartmann. Nie udało się rozpoznać w tym dziecku poszukiwanego przez rodzinę Twardeckiego, a to ze względu na zły stan techniczny fotografii przekazanej przez Polski Czerwony Krzyż. Ponadto zdjęcie jest z 1944 roku, dziecko od tego czasu zmieniło się. Pan Levens z Ministerstwa Zdrowia i dyrektor szkoły zgodnie stwierdzili brak podobieństwa między Alfredem Hartmannem a Alojzym Twardeckim.

List szefa *Service des Personnes Déplacées* do delegata Polskiego Czerwonego Krzyża. Cyt. za: A. Malinowska, *Brunatna kołysanka. Historie uprowadzonych dzieci*, Warszawa 2017, s. 156.

4.

Dokument *Lebensbornu* wskazał, że dziecko Irene Evert, urodzone 25 grudnia 1935 roku, umieszczone zostało w rodzinie Friedrichshorn w Flensburgu. Nasz kwestionariusz zawiera podobne informacje. Ponieważ wiadomo, że niemal wszystkie dzieci *Lebensbornu* mają zmienione nazwiska, przeszukałem kwestionariusze i znalazłem w dalszej kolejności kwestionariusz dziecka Eugenii Ewertowskiej, urodzonej 25 grudnia 1935 roku z następującymi informacjami: w roku 1943 deportowana do Kalisza, następnie w roku 1944 do Austrii. Evert Irena i Ewartowska Eugenia urodzone są pod tą samą datą. Pierwsze pięć liter nazwiska są identyczne. Obie pochodzą z Polski i umieszczone zostały w Austrii. Z Austrii Eugenię przewieziono do Niemiec i umieszczono w rodzinie niemieckiej, która żyje obecnie w strefie brytyjskiej i czyni wszystko, by dziecka nie oddać.

Z notatek Romana Hrabara, Pełnomocnika Rządu Polskiego ds. Rewindykacji Dzieci Polskich. Cyt. za: A. Malinowska, *Brunatna kołysanka. Historie uprowadzonych dzieci*, Warszawa 2017, s. 167.

ZAŁĄCZNIK NR 2

Konwencja ONZ w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa

(uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 9 grudnia 1948 r. w Paryżu)

Artykuł II.

W rozumieniu Konwencji niniejszej ludobójstwem jest którykolwiek z następujących czynów, dokonany w zamiarze zniszczenia w całości lub części grup narodowych, etnicznych, rasowych lub religijnych, jako takich:

(...)

e) przymusowe przekazywanie dzieci członków grupy do innej grupy.